

A valóra vált álom

„Van egy álmom...” mondhatta volna Martin Luther King híres szavait élve húsz évvel ezelőtt Bogdán János is. Az elgondolás megvalósítására egy párt, több civil szervezet és magánszemély fogott össze, hogy létre hozva a Gandhi Közalapítványt, 1993 februárjában a frissen életre hívott Gandhi Gimnáziumban elindíthassák az első évfolyamot. Ez az oktatási intézmény azóta is, a világ egyetlen roma/cigány gimnáziuma.

Eltelt 20 év, mely egy iskola életében nem nagy idő, de ennyi idő alatt már láthatók azok az eredmények, melyek összevethetők az induláskor megálmodott és leírt célokkal. Azóta mind a gimnázium, mind pedig az alapítvány vezetésében számos változás következett be. Bár az ez év eleji váltás, mely szerint minden állami iskola a Klebelsberg Intézményfenntartó Központhoz került, nem érintette a Gandhi Gimnáziumot, ám a legutóbbi öt esztendőben – a múlt évben is – jelentős változások történtek. Virág Bertalannal, a fenntartó ügyvezetőjével, főként ezekről váltottam szót. Megkérdeztem Pedig Alexandra 11. osztályos tanuló és Dénes Tamást is, aki jelenleg az iskola egyetlen olyan tanára, aki már a „hőskorban” az intézményben dolgozott.

– *Ügyvezető úr! Milyen céllal jött létre a Gandhi Gimnázium?*

– Olyan oktatást kívántak biztosítani a roma/cigány kisebbségnek, amely a többségi társadalom tagjainak már elérhető volt. Ezt komoly szociális támogatási rendszerrel segítették. Az intézmény igyekezett a magyarországi mélyszegénységben/szegénységben élők számára is olyan lehetőségeket biztosítani, melynek segítségével egyetemi végzettség megszerzéséhez, érettségéhez, magasabb szintű végzettség megszerzéséhez juttathatják a gyerekeket. Olyan magyarországi cigány értelmiségi réteget kívántak nevelni, amely később az egész cigányság felemelkedését segíteni tudja.

– *Mennyire valósult meg ez a célkitűzés?*

– Többé-kevésbé megvalósult, de ez egy generációs kérdés. Nem lehet az mondani, hogy ma Magyarországon az eddig végzett gandhis diákokból le lehetne vonni valamilyen következtetést, de úgy látom, azt tapasztalom, illetve most készítettem egy tanulmányt, mely azt mutatja, hogy az itt végzett gyerekek nagy része megállja az életben a helyét. Sokan találnak maguknak állást. Azoknak a diákjainknak, akik 2000-ben elsőként végeztek, kilencven százaléka külföldön helyezkedtek el. Nem jó, hogy elmentek külföldre, de ez köszönhető annak, hogy

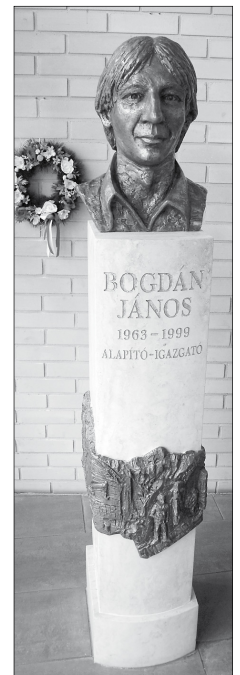
az iskolában jól megtanultak három nyelvet, s olyan alaptudásra tettek szert, amire gyakorlatilag bárhol lehet építkezni. A generációs kérdést abban látom, hogy azok, akik itt végeztek, szeretnék a saját gyerekeiket is ugyanerre a szintre juttatni, vagy még többet megadni nekik annál, mint amit ők kaptak ebben az iskolában.

– *Milyen fontos időpontok voltak az iskola elindítása idején?*

– 1992-ben hozták létre a Közalapítványt, amely megkezdte az iskola szervezését. 1993 februárjában indult el a Gandhi Gimnázium, a hatodik osztály második félévével, mely tulajdonképpen egyfajta megalapozója, előkészítője volt a következő tanévnek. 1994-től Bogdán János volt az intézmény igazgatója, aki 1999-ben bekövetkezett haláláig vezette a gimnáziumot.

– *Miért tartja fontosnak, s emelte ki, hogy ő volt az igazgató?*

– Én ugyan nem ismertem, de akik ismerték, s beszélnek róla, mindannyian karizmatikus egyénnek írják le Jánost. Ő a magyarországi cigányság életében egy olyan dolgot hozott lét-

Herold Szabolcs felvételei

re, melyre másnak nem volt mersze, lehetősége vagy tehetsége. Európában, de az egész világon sincs még egy ilyen, kimondottan cigány/roma gyerekeknek érettségit adó gimnázium. A mai politikai helyzetben és a mai társadalmi közegben a cigányság sorsa kiemelt kérdés. Szorongató kérdés, nagyon könnyű elbukni benne, s igen nehéz ezzel kapcsolatosan valamit felelősségteljesen letenni az asztalra. Bogdán János komoly eredményt ért el azzal, hogy megalapította, illetve több éven át működtette az iskolát.

– *Hatosztályos gimnáziumként indult az intézmény, illetve az első tanulók hat és fél évig jártak ide, hiszen a hatodik osztály második félévében jöttek át a gyerekek. Most milyen felállásban működik a gimnázium?*

– Az általános iskolai képzés már nem működik az iskolában. Ennek több oka is van. Elmondások szerint a magyarországi cigány szülők ma már nem szívesen engedik el a kisebb gyermekeiket távoli városokba. Úgy hallottam, hogy ez régen is így volt, de mostanság fokozódik. Ennek háttérében az őket ért atrocitások állhatnak, melyek nem feltétlenül a romaságuknak tudhatók be, sokkal inkább a felgyorsult életforma következtében történnek. Mi tizenkét megyéből iskoláztatunk be tanulókat, akik nagyrészt kollégisták lesznek, hiszen többségük nem pécsi gyerek. Leginkább hátrányos helyzetből érkeznek hozzánk. A szülők nem tudnak eljönni, vannak, akiknek telefonjuk sincs, így a félelem, a féltés nagyobb az elengedésnél.

A másik ok, hogy a magyarországi közoktatásban a normatív rendszer miatt, minden általános és középiskola küzd a diákokért. Ma már nincs az, hogy inkább elküldöm a gyereket egy másik intézménybe, ahol több a lehetősége, hanem itt tartom, a normatíva miatt. Az általános iskolai képzés ezért életképtelen jelenleg az intézményünkben.

Többször is jeleztem, de mindig falba ütközök, hogy – megfelelő forrás biztosításával – általános iskolai képzést kellene a gimnáziumunk alá szervezni. Onnan lehetne meríteni. Ez viszont az elszigetelés problémáját vetné fel. A szegregáció ellen küzdünk, azonban ha egy olyan iskolát tennénk a Gandhi alá, amelyben többségében roma/cigány gyerekeket tanítanánk, akkor nagyon kiszakítanánk őket a környezetből, s ezáltal éppen azt valósítanánk meg, ami ellen valójában küzdünk.

Jelenleg kétféle képzés van az iskolában: a normál négyosztályos, valamint az Arany János Kollégiumi Program (AJKP) keretében zajló 1+4 éves. Ez utóbbiban az első év előkészítő/felzárkóztató, készség- és képességfejlesztő tanév. Beindítottuk a felnőttképzést is esti és levelező tagozaton. Nagy problémát jelent, hogy akik nyolcadikból ide érkeznek hozzánk, komoly lemaradással küzdenek. Épp ezt lehetett korábban általános iskolai képzés Gandhiban történő befejezésével kompenzálni. Ma gyakorlatilag az első év azzal telik, hogy a gyerekeket felzárkóztatjuk arra a szintre, ahová a más gimnáziumba jelentkezők már a nyolcadik év végére eljutnak. Ezért lett volna

jó az előző rendszer fenntartása, de az előbb említett problémák miatt ez nem volt lehetséges. Az új vezetéssel ezért nagyon komoly hangsúlyt fektetünk az induló hátrányok kompenzálására, melyet fejlesztőtanárok felvételével, bevonásával szeretnénk megoldani, illetve a kollégiumi tanárok feladatkörében is egyre több lehetőséget, időt adunk a fejlesztésre, s ezt feladatukként is megjelöltük.

– *A Gandhi Gimnázium '93 februárjában egyetlen egy osztállyal indult. Most mennyivel működik?*

– Jelenleg – bár az iskola is és a kollégium is sokkal többet elbírna – sajnos csak 8 osztályunk van. Hozzá kell tennem azonban, hogy jelenleg más középiskolák is létszámproblémákkal küzdenek. Az idei tanévben 177 fő nappali tagozaton tanuló diákunk van, s közülük csaknem 120-an kollégisták. A tavalyi adatok alapján az esti és a levelező tagozat 160-160 felnőttképzésben résztvevő diákkal működik. Gazdasági szempontból ez sem egyszerűsíti az gazdálkodásunkat, mivel az itt tanuló felnőttek jó része is nehéz szociális háttérrel küzd. Ezért aztán nekik is sok mindent szociális alapon kell nyújtanunk. Az iskola működtetéséhez így csak minimálisan tudnak hozzájárulni. Az őket tanító tanárok bérének, a fűtés-, a gáz-, az áramszámlák kifizetése és tantermeik biztosításának megoldása sok feladatot ró az intézményre. Mégis mindez szükséges ahhoz, hogy a magyarországi romákat/ cigányokat felzárkóztathassuk, illetve, lehetőséget biztosítsunk számukra a továbbtanuláshoz.

– *Hogyan tudják megoldani a százhusz diák elhelyezését, mekkora a kollégium férőhelye?*

– A kollégium háromszázhusz férőhelyes, tehát ez a százhusz gyerek lényegében a negyedét, ha kitölti. Sokkal nagyobb a kapacitásunk, jóval több a bennünk rejlő lehetőség ilyen szempontból. Kulturált körülményeket tudtunk teremteni kollégistáinknak, az utóbbi időben egyre jobb feltételekkel. Nagyon komoly költségeink vannak, hiszen a százhusz gyerekre ugyanannyi fűtés, gáz- és áramszámlát kell kifizetnünk, mintha teltházas lenne a kollégium. Különböző bérbeadásokkal és egyéb módszerekkel igyekszünk embereket behozni, illetve szeretnénk a beiskolázottak létszámát növelni.

– *Közalapítványként indult az intézmény. Most milyen formában működik?*

– A minisztérium döntése alapján a közalapítvány teendőit az Emberi Erőforrások Minisztériuma vette át a Gandhi Gimnázium Közhasznú Nonprofit Kft-vel. Ez kilencven százalékban állami tulajdon, melyet az Emberi Erőforrások Minisztériuma Felzárkóztatásért Felelős Államtitkárságának része irányít, tíz százalékban pedig a Pécsi Önkormányzat hatáskörébe tartozik az intézmény.

– *Ezek szerint az alapítók közül már senki sincs a Gimnázium működtetésében, fenntartásában?*

– Az alapítók közül gyakorlatilag mindenki lemondott az állam javára a működtetéséről, a fenntartásról, de közülük többen benne vannak a kilencfős tanácsadó testületben. A társaság felépítése a következő: a minisztérium és az önkormányzat alatt helyezkedik el a társaság, melynek van egy háromtagú felügyelő bizottsága, majd pedig a tanácsadó testület következik, amely az iskolával kapcsolatos szakmai kérdésekben segíti a Kft. működését, s emellett egyfajta legalitást is ad a Kft-nek, hiszen a tanácsadó testület összes tagja roma/cigány származású. A magyarországi cigányságot tehát „ők képviselik”.

– Mivel az intézmény 90%-ban az állam tulajdona, ezért gondolom, az anyagi források jelentős részét is ők biztosítják. Honnan teremtik elő az ezen felül szükséges anyagi eszközöket?

– A Gandhi Gimnázium egy relatíve jól finanszírozott iskola. Körülbelül nyolcvan-nyolcvanöt százalékban az állam biztosítja az iskola működéséhez szükséges összegeket. Szoros költségvetéssel azért többre is futja belőle. Természetesen a többi iskolához hasonlóan ez nem elég, ezért van szükség több, máshonnan jövő bevételre is. A kapacitások itt sincsenek teljesen kihasználva. Van egy sportcsarnokunk, amit 1999-ben adtak át, azóta is üzemel. Ez a város egyik legjobb sportlétesítménye; közkedvelt a labdajátékosok körében, gyakorlatilag este tíz óráig minden nap ki van adva. Hétfvégéken is rendszeresen zajlanak itt programok, tehát ez is fontos bevételi forrása az iskolának. A kollégiumban szállodáztatással is foglalkozunk, amiből szintén adódik bevételünk. Emellett üzemeltetünk egy konyhát, ahonnan éthordós ebédbefizetéssel a környéken élők egy részét is kiszolgáljuk. Mindezeket túl pályázatokkal is próbálunk többletbevételekhez jutni.

– Mennyire sikeresek ezek a pályázatok?

– Nagyon sok pályázat van, igen nehéz kiszűrni azokat, melyeknél iskolánk sajátosságai jelenthetnek előnyt. Gondot jelent, hogy bár nagyon sok pályázaton vesz részt az iskola, de vagy elbírálási, vagy finanszírozási szempontok miatt nem felel meg, tehát egyelőre sokkal több munka van a pályázatokkal, mint amekkora nyereség adódik belőlük.

Vannak azonban olyan pályázatok, amelyeken az iskola már nyert, és ezekből építkeznek. Ilyenek például a TÁMOP pályázatok és az IPR-program. Az utóbbi időben, hatásomra, egy kicsit Brüsszel, illetve a Norvég alap felé is fordultunk, vagyis nem csak a magyarországi pályázatokon szeretnénk indulni, hanem az európai alapból közvetlenül is szeretnénk lehívni olyan pályázati eszközöket, amik egyébként a Gandhi Gimnázium történetében még soha nem voltak elérhetőek. Az idén ez kapcsolatteremtéseket, módszertan-kiépítést jelent. Reméljük, hogy a következő évben így sokkal több pénzhez jutunk. A magyarországi pályázatokra is fokozott figyelmet fordítunk. Oktatásfejlesztés, integrációs programok, tanodák – ezekkel nyertünk s pályázunk a továbbiakban is.

– Ez nagyon nagy munkának tűnik. Van a pályázati írásra külön apparátusuk?

– Nincs erre külön emberünk, hiszen a többi iskolához hasonlóan nálunk is vannak gazdasági problémák, egyre nehezebb kijönni a rendelkezésre álló összegből. Nekünk két hatalmas intézményt is fönn kell tartanunk, s működtetnünk. Ezek a pénz nagy részét elviszik, tehát fölösleges kiadnivalónk nincsen. A dolgozók létszáma a minimumra csökkent.

– Most hány tanár, nevelő jut a százhetvenhét diákra?

– Jelenleg húsz délelőtti tanító tanárunk és nyolc kollégiumi nevelőnk van, de ebben benne van az iskola igazgatónöve is, aki teendői miatt felmentést kapott az oktatás alól. Az eddigi ötten szemben most két igazgatóhelyettesünk van, akik szintén csökkentett óraszámban látják el a tanári feladatokat.

– Említette: országos a beiskolázásuk. Hogyan tudják megoldani, hogy minél több gyerek megismerhesse a gimnáziumot, s többen jelentkezzenek ide?

– Volt egy iskolalátogató csoportunk, akik rendszeresen felkeresték a környékbeli és a távolabbi megyékben lévő általános iskolákat is. Nemcsak a gyerekekkel, hanem azok szüleivel is felvették a kapcsolatot. Prospektusokkal, személyes élményekkel s videóanyagokkal igyekeztek bemutatni az iskola és a kollégium működését. Az utóbbi időben ez már nem volt elég hatékony, ezért a jövőben igyekszünk korszerűsíteni ezt a folyamatot. Ennek során nem csak az intézményt mutatjuk be, hanem azokkal a szociális juttatásokkal is megismertetjük a gyerekeket s szüleiket, amelyeket az intézmény a diákjainak tud felkínálni. A másik lehetőség az általános iskolákkal való kapcsolattartásban látjuk. Társintézményi kapcsolatok kiépítésén dolgozunk. Az elszigeteltség és a rossz hírnév következményeként a jelentkezők létszáma is csökkent, ezen is megpróbálunk a jövőben változtatni. Már most is tapasztalható ebben javulás. Egyre többen keresik a kapcsolatot az iskolánkkal. A későbbiekben az is lehet, hogy a tanáraink elmehetnek más iskolákba próbatanításra, illetve különböző előadásokat tarthatnak.

– *Pedig Alexandra 11. osztályos tanuló, már harmadik éve az iskola tanulója. Alaposan és belülről ismeri az iskola életét. Milyen juttatásokban részesülnek az itt tanuló diákok?*

– Idén szeptembertől minden diák iskolai egyenruhát kapott, amely egy nadrágból, illetve szoknyából, ingből/blúzból és nyakkendőből áll. Ezt az iskola készítette, ahogy minden diáknak szintén varrattak – mindenkinek méretre szabva – egy teljes melegítőöltözetet is. Emellett minden hármas átlag fölött teljesítő AJKP-s diák tanulmányi ösztöndíjban részesül, melynek legkisebb összege 3000, legmagasabb pedig 6000 forint havonta. Sokkal több szakkör van a délutáni és az esti órákban, mint korábban, s több olyan iskolán kívüli program is, amelyre az egész iskola elmegy. A kollégiumi szilenciumtermekbe minden osztály kapott egy laptopot, egy tévét, egy magnót és egy fényképezőgépet. Az iskolában és a szilenciumtermekben is lecserélik a bútorokat. A tanulószobák otthonosabbá tételéhez a diákok véleményét is kikérte a vezetés, ahogy az egyenruhákhoz is.

Kialakítottak az idén egy közösségi szobát is, kényelmes fotelokkal, plazmatévével, csocsóasztallal és sok-sok társasjátékkal. Az informatikatermet a kollégiumból áthelyezték az iskola épületébe, s teljesen felszerelték laptopokkal, így az informatika órán minden diák külön géphez ülhet. Ezek a gépek sokkal gyorsabbak, jobbak, mint amilyenek a régiek voltak. Van külön biológiatermünk és kaptunk még huszonnégy kerékpárt is, így több diák tud elmenni az iskola által szervezett biciklis túrákra.

– *Virág Bertalan hozzáfűzi:*

– A halmozottan hátrányos gyerekeknek utazási és étkezési költséget térít az iskola, a kollégiumi ellátás teljesen ingyenes. Az iskolai tanulmányaikért (pl. tankönyvek) nem kell fizetniük, de nagyon sok esetben ezeknek a gyerekeknek ruházatot, sportfelszerelést, itteni szabadidős tevékenységekhez eszközöket és programokat is biztosítunk. Így egy halmo-

zattan hátrányos családnak ez az iskola minimális költségébe kerül. Az iskolai egyenruha és melegítőruházat után szeretnék nekik sportruhakészletet is adni, ami egy mezből, rövidnadrágból, pólóból és tornacipőből állna.

Dolgozik intézményünkben egy szociális munkás és egy iskolapszichológus is, akik a diákok lelki és szociális problémáinak felderítésében, megoldásában nyújtanak segítséget. Az ő munkájuk is igen fontos, gyakran fordulnak hozzájuk a gyerekek. A szociális munkásnak fontos szerepe van a szülők és az iskola közötti kapcsolattartásban is. Ő az összekötő kapocs a diák, a család és az iskola között. A tanárok mellett ő is segítséget nyújt a gyerekeknek a különböző ösztöndíjpályázatok megírásában. Igyekszünk a már végzett diákok pályakövetésében is részt venni. Létrehoztunk egy olyan falat, amelyen az itt érettségizett, diplomás fiatalok képeit helyezük el a végzettségük megjelölésével. Ez is ösztönözheti a diákokat a tanulásban.

Mivel azt látjuk, hogy sok diákunk az érettségi után nem megy a felsőoktatásba továbbtanulni, nekik abban szeretnék segíteni, hogy szakmához jussanak. Szeptembertől indítjuk a belügyi, illetve katonai szakunkat is, de szeretnék egy dadaképzést is tető alá hozni. Felvettük a kapcsolatot a Türr István Központtal és a Munkaügyi Központtal egy lehetséges együttműködés érdekében.

– *Miből finanszírozzák a szociális juttatásokat?*

– Egyrészt az AJKP által nyújtott pénzből, másrészt különböző pályázatokból.

– *Az elmúlt 20 év alatt, mióta a Gandhi Gimnázium elindult, igen sok infrastrukturális változás ment végbe az intézményben. Melyek voltak ezek?*

– Egy kis épületrészben indult el az oktatás, ahol az iskola és a kollégium egy fedél alatt volt. Később ez bővült a „D” szárnyal, ahol az igazgatási szint és a lányok szobája kapott helyet. 1999-ben adták át az ötszáz fő befogadására alkalmas Sportsarnokot,

majd 2002-ben az iskola a kollégiumtól már külön álló, igen korszerű, impozáns épületét.

– *Miből tudta az alapítóvány ezeket a létesítményeket felépíttetni?*

– Az iskola épületének létrehozása nagyrészt állami pénzből valósult meg, illetve a közalapítvány 10 milliós önrészt tett hozzá. A könyvtár korszerűsítése nagyrészt állami forrásból történt, a fennmaradó részt az iskola működési költségeiből, valamint kilenc millió forintnyi pályázati összegből, finn és német támogatók adományaival biztosították.

– *A fenntartóváltás nem csak a diákok életében, de a tanárok munkájában is változásokat hozott. Dénes Tamást, az iskola első tanárainak egyikét kérdezem: melyek ezek?*

– A Gandhi Gimnázium megalakulása óta a vezetés folyamatosan igyekszik, hogy a diákok tanításához szükséges szemléltető eszközöket is bővítse. Ezt szaktantermek kialakításával is segítik. Fontosnak tartom, hogy a tanárok továbbképzését is támogatják. Jelenleg két olyan továbbképzés van, melyen az egész tanári kar részt vesz. Ez kötelező minden tanító tanár és kollégiumi nevelő számára. Ezek az IPR, valamint a projekt- módszertani továbbképzések. (Vannak olyan képzések is, amelyek az előző években indultak, de valamilyen oknál fogva nem mentek végig.) Ezek a továbbképzések azon kívül, hogy új módszerekkel, lehetőségekkel ismertetnek meg minket, arra is jók, hogy akik nem kapcsolódtak be valamilyen, az intézményen kívüli továbbképzésbe, szintén megszerezhessék az ötévente előírt pontszámot. Természetesen vagyunk néhányan, mint én is, akik most valamilyen kiegészítő képzésre járunk az egyetemre. Nekünk ez újat nem ad, hiszen ott is elsajátítjuk ezeket az ismereteket, de biztos megvan annak is az oka, hogy az egész tantestületnek részt kell vennie ezeken a továbbképzéseken.

A tanárlétszám csökkenésével az egyes személyek feladata is megnőtt, de magában a társadalom egészében is azt tapasztaljuk, hogy állandó a változás, így ez nálunk is elkerülhetetlen volt.

– *Hogyan próbáltak bekapcsolódni a város, illetve az ország romalcigány szervezeteinek kulturális életébe? Ismét Virág Bertalané a szó...*

– Most már egyre gyakrabban meghívják diákjainkat fellépőként a különböző városi programokra. Igyekszünk a környéken lakókkal is jó kapcsolatot kiépíteni. Az idei március 15-i megemlékezésünket az iskola előtti térre szerveztük, melyen bárki részt vehetett.

Az új törvénytervezet miatt – mely szerint két idegen nyelvet tanulhatnak a gimnáziumokban – felvettük a kapcsolatot az Országos Roma Önkormányzattal is. Azt kértük, terjesszenek be egy módosító indítványt, hogy a roma/cigány nyelveket is vegyék föl a középiskolákban tanítható idegen nyelvek közé. Ez nagyon fontos számunkra, hiszen a diákok így is három nyelvet tanulnak a négy, illetve öt

tanév során. A választható német, illetve angol nyelv mellett két évig tanulják a beás, s újabb két évig a lovári cigány nyelvet. Így nekik négy nyelvet kellene tanulniuk, azaz párhuzamosan hármat (a mostani egy idegen és egy nemzetiségi mellett még egyet).

– *Milyen terveik vannak még az intézménnyel kapcsolatban?*

– A tanárok számára szervezünk egy digitális felméréssel kapcsolatos továbbképzést, ami nem lesz kötelező jellegű.

Régóta működik a kollégiumban a „Roma Café” elnevezésű program, melynek keretében minden hónapban meghívott az iskola egy-egy olyan roma/cigány származású embert, akinek életútja követendő és követendő példa lehet a gyerekek számára. Ezekkel az emberekkel a rendezvényen kötetlenül lehet beszélgetni, s igen sok diák jön el az ilyen alkalmakra. Ezt a programot szeretnénk kiszélesíteni azzal, hogy a jövőben nemcsak roma/cigány embereket, hanem más közéleti személyiségeket, írókat, költőket; egyáltalán olyan embereket is meghívunk, akik a gyerekek érdeklődésére számot tarthatnak.

Ezen felül a Gandhi Gimnázium húszéves tapasztalatára építve szeretnénk egy nemzetközi módszertani iskolát is létrehozni. Nagyon sok visszajelzés jön ezzel kapcsolatban. Napi szinten keresnek meg minket más államokból, például Német-, Spanyol-, Francia-, Horvát- és Lengyelországból, Romániából, Szlovéniából és Szlovákiából. Ezt a módszertani programot akár cserediák-, akár cseretanár- kapcsolatok keretében is szívesen megvalósítanánk. Erre nagyon komoly lehetőségeket látok a brüsszeli pályázatokban. Ebben a módszertani iskolában egy szlovákiai képzőközponttal próbálunk interaktív múzeumszerűséget kialakítani az intézmény aljában, ahol a magyarországi cigányságnak a magyar történelemhez fűződő elemeit próbáljuk megismertetni a társadalommal.

Nemes Gizella